

*Prospectus Methodi, Rem Pecuariam
Scientificæ pertractandi,*

Quem

Dissertatione Academica,

Suffragante

Ampl. Facult. Philos. in Reg. ad Auram Lyceo,

Publico Examine Subjiciunt

Praefes

Gabriel Bonsdorff

*Phil. & Medic. Doct. Histor. Natur. & Art. Veter. Prof.
Reg. & Ord.*

Et

Respondens

Andreas Boxström

Stipend. Regius, Nylandus

In Audit. Minori Die XX Decembr. MDCCLXXXVII

Horis ante meridiem consuetis.

Aboæ, Typis Frenckellianis.

Aliquam multa non dum sunt laudari solent, sed cum facta sunt: unde etiam minus cupidis opinionis plus fructus venit.

QVINCTIE.

METHODUS, REM PECUARIAM SCIENTIFICE PERTRACTANDI.

PROOEMIUM.

Eruditionis humanæ tabulam qui paulo attentius inspexerit, singularumque scientiarum fata et progressus æqua qui pensaverit trutina, conditionem fere infimam et valde depressam sortitam esse Pecuarie rei et Veterinæ disciplinam, præter omnem expectationem deprehendet: Quod quidem tanto magis mirabitur ingenuus et gravis bonarum artium æstimator, quo manifestius sit cuique compertum, studium Veterinarium, ratione et antiquæ suæ originis et eximitæ utilitatis atque præstantiæ, ad discendum omnibus esse præclarum atque commendabile. Neminem enim fugere potest, usum atque curam animalium domesticorum, per tot annorum intervalla quotidianam, quam ipso generi humano cœtaneam esse, e Pandectis sacris facile eruitur, opportunissimam præbuisse ansam, pecorum naturam atque cultum quam exquisitissime investigandi; Nec latere quemquam debet, tam late tamque evidenter suam vim et fructus uberrimos diffundere rem pecuariam sollicitè exultam, in omni re administranda, sive fuerit rustica sive domestica, publica vel privata, ut abelle vix ac ne vix quidem possit, quin ad solertem sui culturam quemque fortunarum suarum providum fortiter impellat. Quamvis igitur non defuerint argumenta valida, quæ ad scientiam Mulomedicam condendam et augendam magnum sane momentum adtulissent, illam tamen vilitatis notam eidem tribuebat vanitas et inertia eorum, qui liberales artes suscipiebant tradendas, atque inde pronata vulgi præconcepta opinio, ut adhuc hodie de honestate negotii mulomedici haud raro dubitari soleat. Atque hæc ista subest causa, quamobrem in tantum contemptum et neglectum redacta sit Ars Veterinaria, ut scientiæ cognomine haudquamquam illam dignam iudicaturus sit, qui præsentem ejus statum penitus cognoverit; licet et eundem auctorem vel primum inventorem, Chirontem scilicet jure suum vindicet ac Medicina Humana, et parili honore olim diu habita fuerit, non apud Græcos tantum, quorum perpicacia consummatissima omnis generis studia æquali fere sollicitudine amplectebatur, sed etiam apud Romanos, quibus nec fuit cura postrema, quod e testimoniis Renati Vegetii, et collectione Ruelliana, (quæ

Veterum in re Veterinaria scriptorum reliquias mutilatas et depravatas, a funesto barbarici ævo superstites, jussu Constantini Porphyrogenetæ Cæsaris seculo decimo conservatas, comprehendit,) tuto colligitur. Duo imprimis sunt, materia scilicet et forma, ex quarum qualitatibus omnis æstimari debet Disciplina. Quemadmodum enim in quolibet ædificio extruendo, in eo præcipue cardo vertitur, ut proba sit et apta materia, et probus adhibeatur faber, qui perite atque venuste formam componere didicit; ita etiam in re litteraria, omnis scientiarum dignitas atque auctoritas in eo sita est, ut partim præcepta tradantur, non historicis tantum testimoniis confirmata sed et experimentis fideliter institutis, quæ in Mulomedicina quam maxime valent atque dominari debent, partim ordine legitimo e suis principiis ita deducantur omnia, ut conveniens eidem ne desit forma. Neutrum horum in Arte Veterinaria hucusque obtinuisse, e farragine librorum hujus argumenti apertissime colligitur, et præterea exinde luculenter patet, exercitium et culturam scientiæ hujus utilissimæ ferrifabris et stabulorum præfectis ignorantia æmulis, vel quibuscunque aliis nulla vel naturæ vel artis cognitione suffultis, commissam esse, a quorum imperitiæ et credulitatis fonte derivandum est, quod superstitionum et ineptiarum anilium adhuc sit refertissima. Quod si igitur laudabile sit, et ingenio dignum, lapsis rebus succurrere, magna quidem operæ pretia mereri censendus est, qui scientiam Pecuariam collapsam ad meliorem constitutionem atque frugem revocare contenderit, quod laborem et experientiam plurimum ætatem postulare, a dubio remotum est. Interim Tibi, L. B. non ingratum fore speravimus, si, quam nobis elegimus in scientia Veterinaria pertractanda, methodum a nemine, quod scimus, antea receptam, publicæ disquisitioni subjiciamus, varias ejusdem farinæ lucubrationes in posterum pollicentes, modo non displiceant primordia.

§. I.

Artem Veterinariam quam patentissime fines suos extendere, a materiæ quam eidem adjudicamus varietate atque multiformi indole, haud vana assequimur conjectura. Complectitur etenim omnia, quæ animalia
no-

nostra concernunt domestica, in diversissimis terræ plagis propter eximiam suam utilitatem mansvesacta et exulta, scilicet *Equum Caballum*, *Bovem Taurum*, *Ovem Arictem*, *Capram Hircum* et *Suem Scropham*, quibus in temperata *Zona Equum Asinum*, atque in Meridionali cæli temperie *Cameli* species, adnumerare imprimis solent; Accedit, a scopo haudquaquam alienum fore, si mentionem subjungeres *Canis nostri familiaris*, excubias pro nobis tanta fidelitate agentis, immo, quod scrupulos tibi forsitan moveret, Pennigerorum mansvetorum e genere *Anatis*, *Meleagridis*, *Phasiani*, *Pavonis*, &c. quorum culturam atque curam appendicis loco adhuc superaddere vellem. Quam igitur de Medicina Humana quondam tulit sententiam Hippocrates, esse artem longam, vitam vero brevem, de nostra scientia majore quidem jure prædicare tanto minus dubitamus, quo magis sit veritati consentaneum, tot diversa animantia, non tantum fabrica, ingenio et instinctibus, verum etiam ægritudinum, quibus obnoxia sunt, generibus inter se dissimilia, sigillatim potius quam generatim atque universe esse per sua capita commemoranda. Non quidem defuerunt, qui compendiarium ingressi viam, Veterinam Artem ita construere conati sunt, ut uno eodemque negotio transigi possent omnia, quæ animalia spectant cicura, quorum alii methodum, quam Alphabeticam vulgo compellere solent, suam facientes, promiscue et tumultuarie substratam materiam sub diversis exposuerunt titulis, quemadmodum BUCHOZ, CHOMEL, ROTZIER et varii Encyclopediarum Conditores res pertractarunt Pecurias, alii vero, in quibus VITET et ERXLEBEN præprimis nominari merentur, descriptionem fabricæ atque functionum et morborum Historias in certum atque determinatum ordinem redigere et in unum quasi corpus cogere allaborarunt; Inconve-

nientem tamen et ad implicandum magis quam explicandum pronam esse utramque docendi rationem, nemini iudicatu difficile fore crediderim. Multo explicitius et expeditius cepisse concilium censendi sunt haud pauci, qui Equariam rem separatim exercere atque exponere sibi proposuerunt, peculiarem artem, quam, cognomine græcæ originis, Hippiatricam (medicinam equi) appellare iueverunt, professi, quorum principes meminisse iuvat SOLLEYSSEL, GARSULT, SAUNIER, GYERINNIERE, Liber Baro de SIND, GIBSON, LAFOSSE Pater et Filius, atque BOURGELAT, quilibet pro ingenii et experientia suæ modulo, equorum virtutes et vitia, usum atque in equitando regimen, cultum et generosæ prolis propagationem, constructionem corporis internam Hippotomiæ nomine, tandemque morbos et eorum remedia Hippopathologiæ titulo, plus vel minus distincte pertractantes. Fosse etiam in hac ipsa methodo invenienda erit ratio, cur præ aliis rei pecuariæ partibus multo negligentius consideratis, feliciores fecerit progressus Hippiatrica, quamvis non sit diffidendum vel prætereundum, singulare illud pretium, quod ab antiquissimis retro temporibus equis e nobiliore stirpe ortis, non tam propter venustam eorum formam quam intrepidum et generosum animum summamque docilitatem, imposuerunt omnes fere gentes, studium Hippiatricum per multum accendisse. Mandam nihilo tamen minus et decurtatam præstiterunt disciplinam, quamcunque receperint methodum, quamdiu invaluerit mos, Veterinam rem præpostere mutilatam inter Zoologos, Oeconomos, atque Mulomedicos distribuendi, licet tam arcto nexu cohæreant singula membra, ut omnibus absolutam numeris neutiquam dicere possis scientiam nostram, nisi cognitio pecudum historica et physica fundamenti loco posita sit, eidemque superstruatur eorum cultura,

tura. Naturalem enim animalium domesticorum historiam, sine difficili deliberatione huc transferimus, partim quod ad illustrandam pecorum curam eorumque naturæ accommodandam maxime valeat, partim quod curiosa magis nec proficua sit disquisitio conformationis eorum externæ, statuum, commorationum, mutationum, instinctuum atque morum, nisi in usum adhibeatur œconomicum, partim quod Veterinarium non deceat in supina harum rerum ignorantia versari, partim denique quod connubio tam felici conjunctæ sint scientia Zoologica et Veterinaria, ut limites inter easdem exacte definiri nequeant, unde Zoologis accuratissimis accidit, quod nec BURFONIUS acutissimus ille rerum naturalium indagator evitare potuit, ut varia ad cultum pecorum pertinentia in historiam eorum naturalem furtim quasi irreperint. Cultura pariter, quam sibi vindicare solent Oeconomii, partem scientiæ eorum esse clamitantes, quam Oeconomiam Pastoralem compellere quibusdam placuit, a scopo Artis Veterinariæ tanto minus abhorret, quo certius est, Auctores antiquissimos officia mulomedici ad curam pecorum domesticam extendisse, quod e fragmento HEROCLEIS Hippiatri apud Græcos quondam celebris, et exemplo VEGETII cultum Bovis in 3:o Mulomedicinæ suæ libro ex instituto pertractantis, probe perspicitur. Præterea male admodum rem suam perageret medicus Veterinarius, nisi quæ ad victum pecorum et valetudinem tuendam necessaria sunt atque salubria, in numero haberet; ne dicam, aptum illis non posse comparari pastum, nec probatum adhiberi corporis cultum, nisi et Historia eorum Naturalis et præcepta Medica, consilia nobis darent salutaria. Quid! quod nec incongrua vel superflua esset a materia proposita digressio, si hisce adhuc superadderetur de utilitate pecudum atque ratione non facultates tantum sed

et dapfiles eorum proventus in usus nostros convertendi concisa narratio, qualem Hippiatri nonnulli, artem equitandi et equos domandi pulcherrimam explicando, morborum doctrinæ præmiserunt, cum momenti multo majoris illam judicemus, quam ut Zoologorum brevitati & Oeconomorum oblivioni traderetur. Atque his omnibus, sparsis antea et vage disjectis, diligenter electis et in ordinem dispositis, proxime succedet investigatio Anatomica corporis animalis artificiosissime constructi, actionumque vitam sensus motum et sobolem largientium, cujus major fere fuit Mulomedicorum quam Zoologorum incuria; Cuique tandem subjungetur accurata de morbis ac vitiis, quæ nostra adfligere solent pecora, eorumque signis, causis, sedibus, gravioribus accessionibus et probatissimis remediis institutio, in qua proprium et unicum scientiæ Veterinariæ negotium consistere, temere adstruitur. Non quidem dubitamus fore, qui nos a genuino atque verissimo Veterinarii munere, medico scilicet, aberrare et in materias quas alienas putant justo latius diffundere judicent; Illis tamen satis erit, si objiciatur, quod inconsideratum sit, res quæ unum idemque animal contingunt, quarumque cognitio in utilitatem nostram æquabiliter conspirat, a se invicem distrahere. Quemadmodum igitur in humana Medicina permagni omnino nostrum interest, cognoscere constitutionem corporis et animi inclinationes, antequam cujusque naturæ attemperatum moderari possit vitæ regimen, itidemque corporis fabricam et actiones, priusquam morborum proprietates detegere et pericula removeare valeamus; ita etiam in Veterinaria scientia nulla certitudo vel perspicuitas obtinetur, nisi, quæ hucusque attulimus momenta debito ordine animadversa sint atque notata. Horum autem universa compages & series *Scientiam* nobis constituit

stituit late patentem, non quoad argumenti delectum & excogitationem tantum, sed etiam dispositionem, a pristino Artis Veterinariæ statu deductam atque reformatam, quam *Pecuariam* appellare consultum duximus, antiquis cognominibus a Latinis rei rusticæ Scriptoribus receptis de industria immutatis, partim quod non alia complectantur animalia quam quæ ad vehendum idonea sunt, unde *veherina* et, facta litteræ *b* in *t* transpositione, *veterina* dicebantur, partim quod medica vocabuli hujus interpretatio communiter sit eruditis rata atque consignata. Quod si vero hæc ipsa scientia, quæ naturalem indolem & diversas condiciones, eximias utilitates, delectum atque cultum, internam corporis structuram atque functiones, morbos atque medelas singulorum animalium domesticorum seorsim exquiret et debito ordine persequetur, in tanta rerum jam definitarum multitudine quadantenus explicari poterit, articulatim illam discerni et membra- tim exponi oportet. Totum itaque Artis hujus complexum, respectu ad materiæ varietatem habito, in quinque determinatas Sectiones commode atque concinne distribu- bui posse nobis visum fuit, quarum prima Historiam animalis Naturalem, secunda Utilitatem, tertia Delectum et Cultum, quarta Anatomiam et Physiologiam atque quinta Medicinam pertractabit. Harum jam compositionem in in sequentibus paragraphis adumbrare animus est.

§. 2.

In tradenda pecudum Historia naturali, contractum illum et inordinatum syademus fugiendum docendi morem, quem sustinuisse Zoologos ut plurimum comperimus mirabundi; nam si ad naturam accommodari poterit cura pecorum, sedulo inquirenda est et paulo copiosius ad-
ornan-

ornanda ejusdem historia, quam vitæ et cultus optimam magistram haud inepte dixeris. En! autem delineationem hujus sectionis. Brevem de animalium qualitatibus, speciatim illis quæ certas tantum bestias ad mansuefaciendam idoneas reddiderunt, prolusionem exordii loco præmittimus, scilicet firma eorum corporis constitutione, flexibili voluntatum indole et docilitate animi, circumscripta alimenti vegetabilis appetentia, summa in victu nostro et familiari re utilitate, et primigenia in prima generis humani patria sede vel commoratione, quas in iisdem animalibus conjunxit natura consultrix et provida utilitatum opportunitatumque omnium, ut de eo meliori nota curæ hominum se commendare possent. Præstructo sic ad materiam aditu, ad definita sua genera naturalia, quibus bruta animantia distingvere solent Zoologi, mansueta animalia redigere oportet, signis maximam partem externis, quibus vel conveniunt vel dignoscuntur, appositis. Uniuscujusque historiam ita jam absolvendam prospicimus, ut primum proprietates exponantur, non solum toti familiæ communes, sed etiam speciebus peculiare, quæ tam propinquæ ut plurimum cognationis sunt, ut multiplices tantum varietates eas esse cum ZIMMERMANNO et BUFFONIO recte dixeris, in diversis terris modo domitas, modo vario venationum apparatu indagatas et in usum adhibitas. Deinde ad vulgatissimas nostras propius accedimus pecudes, quarum faciem et corporis formam universalem describimus, nomina vel ab Auctoribus Zoologicis vel a nationibus variæ aut lingvæ aut dialecti imposita recensemus, status diversos ab ætatis gradu, sexu, admittura vel castratione, graviditate vel sterilitate pendentes, eorumque appellationes usitatissimas determinamus, ætatisque cursum et tempestivitatem cuique datam indicamus. Deinde natale solum et domici-
lium

lium primarium, unde egressæ sunt pecudes, e peregrinatorum relationibus elicimus, latamque earum, per universam fere terram continentem, ejusque remotissimos angulos et insulas habitabiles, dispersionem et stationes vastissimas, Zimmermanno præeunte exploramus. Tum multiplices illas et præcipuas referimus varietates & dissimilitudines, non solum corporis conformatione & magnitudine, sed etiam vestitu varie colorato atque capillato, cornuumque, si adfuerint, diversa forma & amplitudine conspicuas, quas a continuis auræ vitalis vicissitudinibus & tempestatum inversionibus, victus & pascuorum commutationibus, diversa culturæ administratione, & servitutis jugique in eas imperio, nec non a conjugii per consuetum genitalia marium abscindendi vel circumligandi morem abruptis et valde debilitatis, quæ per tot seculorum successiones subierunt & perpessæ sunt pecudes, effectas esse & illatas, nullo perspicitur negotio; simulac comparationem inter varias terrarum distitarum & regionum progenies fideliter instituimus. Postea animi ingenium cujusque animalis, vel naturam cuique ingentiam pernoscere, variamque docilitatem, in muneribus suis laute & ad nostrum arbitrium nutumque totum perficendis, memorabilioribus quibusdam exemplis historicis illustrare nobis convenit. Mores denique & instinctus, quos in naturalibus suis desideriis & cupiditatibus satiandis & explendis, interno impulsu sequuntur & immutabili necessitate retinent singulæ pecudes, investigandos & depingendos suscipimus, pervidentes, qua ratione certa sibi eligant pascua, non situ tantum, sed & plantarum sponte nascentium qualitate & ubertate illis apta & commendabilia; quomodo pastum suum capeffere, herbasque fruges vel radices carpere, manducare vel ruminare soleant; quo delectu & gestibus potiones sibi salutare accipiant; qua naturæ lege somnum capiant & placidam

per membra quietem irrigent; quo imprimis tempore amoris agitentur stimulis, & quo ritu nuptias suas celebrent; tandemque qua ratione hostium vim & impetus reprimere conentur, & quænam ex Insectorum ordine maximas illis molestias admoveant.

§. 3.

Idoneam nobis & concinnam a pecorum Historia Naturali ad culturam sistit transgressionem, de utilitate eorum & multiplici usu perspicua & Technologorum commentariis illustrata institutio; Quam quidem ita componendam præstruimus, ut a facultatibus eorum & agilitate corporis, ad reditus & opportunitates singulas, quas nobis largiuntur, debito ordine progrediamur. Huc igitur deducenda est scientia, equos generosos domandi, castigandi & perito oris regimine ita dirigendi, ut moribus ex placido concitatis et ex concitato mitissimis, firmiter, ornate & tolitim incessum in cursu sive citatori sive remissiori capiant, in quo & equitis officia & equi seorsim & probe consideranda veniunt. Similiter præcipiendum est, qua ratione mansuefacienda sunt vel instruenda cetera animalia domestica, & quo moderamine jugo suo subjicienda sunt cervices bouum infatigabiles. His peractis, ad fructus eorum quæstuosissimos pedem promovemus, advertentes primum, quinam ad nos adfluant quamdiu vita & sanitate fruuntur pecudes, & deinde qui mactato animali in nos redundent. Ad priorem classẽ referimus lac sapidissimum, cujus proprietates phylica & chemica indagine inquirendas, qualitates & vires eximias, usum in victu, morbis levandis vel impugnandis, & privata nostra Oeconomia, varios proventus, scilicet flores lactis, lac acidulatum vel pingvicutatum, Butyrum, lac ebutyratum, Caseum, serum lactis, acetum & saccharum lactis, fustus & sigillatim exponimus; & præterea ciborum potusque reliquias, aut per alvum
eje-

ejectas, aut e vesica profusas, quarum summa in agris latandis & fecunditate terræ adaugenda utilitas, variæque in re medica & domestica virtutes accuratiorem postulant explicationem; subjuncta brevi, de exhalationum vivi animalis medicatrice vi, narratione. Alteram proventuum, quam modo distinximus seriem, membratim eo ordine persequimur, quo in pecoribus laniandis occurrunt atque separari solent. A sanguine itaque primordia capimus, cujus alimentariam indolem, pinguedinem hortis pergratam, usumque in confectioe cærulei berolinensis & decoctionibus sacchari & salium, variisque operationibus domesticis commemoramus. Hinc ad reliqua momenta mox perstringenda nos conferimus, scilicet vapores animalis nuperrime mactati, cruda tegmina & hirsutas pelles, pilos, villos vel fetas, cornua & ungulas, pinguedinem, quam aut sebum aut adipem nuncupamus, membranas, intestina, vesiculas & cetera abdominis vel pectoris viscera, fel, carnem, ossa eorumque medullam; singulorum ex his expositionem ita adornaturi, ut innotescat, non solum quousque eorum utilitates aut in victu nostro & corporis cultu, aut in aliis rei rusticæ vel privatæ administrationibus sese extendant, verum etiam quo artificio in opificum officinis elaborari atque præparari debeant, antequam in usum adhiberi possunt. Hæc tamen dum præcipimus, aliam atque aliam pro diversa animalis qualitate ingredimur docendi viam; nam in utilitate equorum tradenda, facultatibus tantummodo acquiescere jubet communis hominum suspicio cæca, qua seducti, non tantum non esculenta reputant eorum corpora, sed & immunda atque tam fœda, ut salva decentia ne quidem tangi possint; e reliquarum autem pecudum corporibus, nihil prorsus projiciendum vel inutile judicamus, Canem si exceperis, quem, præter nationes quasdam barbaras, & inprimis insularum maris Pacifici incolæ

has, qui teste Cook canina carne vescuntur, nemo adhuc in lanienam traduxit.

§. 4.

Præmiis, quæ rem consequuntur pecuariam, optimis jam delineatis, ad culturam pecorum solertem adhibendam invitamur, & tanto fortius commovemur, quocentius est, pecudes, haud secus ac agros, quantumvis fertilissimos, nihil ferre nisi magno labore multaque prospicientia quæsitum. Duplicem autem in hoc negotio curam impendimus, in delectu scilicet sobolum, & cultu tempestivo collocandam, unde etiam duo hujus sectionis capita distingvenda sunt. Primum absolvitur censura signorum accurata, quibus dignoscantur pecudes formosæ, incolumes, fructuosæ, ab adspectu agiles, ad obsequia habiles, & ad certamina laborum patientissimæ; quam quidem ita dirimere oportet, ut particulares illæ notæ, quæ generosum admissarium, operarium bene morigerum, nobilem prolis procreatricem, pecudesque uberissime lactantes, & faginandas designant, sedulo explicentur; signis, quæ in tenerrima earum ætate mox animadvertenda sunt, appositis. Hujus itidem loci erit, indicere opportunitatem temporis, & alias prudentiæ regulas, quas in congressu conjugali pecorum admittendo vel promovendo observare debeamus, si stirpem eorum egregiam sustinere vel humiliorem emendare optaverimus; quibus insuper subjungimus dijudicationem ætatis eorum, modo a dentium pullinorum lapsu & renovatione, attritu vel coloribus, modo a cornuum incrementis annularibus cognoscendæ; quorum omnium, in emtionibus & delectu pecorum faciendis, recordatio maxime necessaria habetur. Alterum in allata argumenti dispositione momentum constituit ipsa cultura pecorum, quæ ad ætatem eorum & vices annorum præcipue accommodari debet. Præmittimus igitur commemorationem rationis, pullos a partu usque

usque quo adoleverint nutriendi & educandi, in futuram selecti gregis spem, vel etiam saginandi, in macellum ut perveniant bene pingvesciti; qua expedita ad adultorum pecorum victum & cultum exponendum deinceps nos conferimus. Si vero in gravi hac materia rite verfabimur, æstivam & hibernam eorum passionem atque custodiam discernamus & seorsim adumbremus necesse est. Prius quod attinet, dum scilicet sole æstivante sub dio pascuntur pecudes, ita iisdem providere contendimus, ut pascua illis assignentur cuique apta, non solum ubertate graminum læte virentia, sed etiam aquarum potui probatissimarum rivis vel fontibus uda, & umbraculis passim obsita; ut variis refectionibus, qui vigorem & animi & corporis intendunt atque sanitatem conservant, nonnumquam delectentur; & ut cubilia nocturnaue claustra in agro vel alibi posita, vel etiam tentoria in longinquis pascuis extruenda, studiose procurentur. Hiemalis vero pecorum cultura, quam negotii multo plenior esse in aprico positum est, multiplicem nobis adfert sollicitudinem. Largum enim illis et cuique salubre pabulum comparabimus e plantis & graminibus, quæ ab iisdem in deliciis habentur, & quæ lactis ubertatem excitant & augent, herbas vel venenatas vel graveolentes vel alias ab illis sponte repudiatas quantum fieri potest evitaturi. Deinde hiberna eorum stabula cum suis præsepiis ita construere oportet, ut lucida sint et singulis idonea, & ut cultus pecorum commodus nobis evadat & ambagum immunis. Tum ordinem, quo pastum, potum & cupedias varias illis distribuere debeamus, exacte servare, & quæ deficiente fœno, vices stramentorum quadantenus supplere possint probe cognoscere nobis incumbit. Postea reliquum corporis cultum, aëris inclusi renovationem & stabulorum munditiem frequenter everrendo & ductibus urinæ conciliandam, diligenter adhibebimus.

naus. Postremo attendenda censemur varia, quæ curam emissariorum, operatorum & altium specialiter concernunt, & quæ tempore graviditatis & partus pecudibus conveniunt.

§. 5.

Anatomicam & Physiologicam animalium domesticorum disquisitionem, quam aut cursim tantum attigerunt, aut flocci penitus habuerunt Mulomedici, ita concinnare studemus, ut omnes corporis partes, solidæ vel fluidæ, earumque usus fideliter & perspicue evolvantur; in quo brevitati & simplicitati inserviendum, ne immoderata subtilitatum mole obruamur. Telam vero ab ossibus exordimur, quæ staturam totam & firmitatem corpori impertiunt, in qua pertexenda conformationem & juncturas singulorum ossiculorum, mirabilesque commissuras ad stabilitatem aptas, & ad artus finiendos motumque & omnem corporis actionem accommodatas, nec non ligamenta præcipua & membranas, quibus adstringuntur omnia membra, accurate describimus, delicatissima pedum compactione imprimis animadversa. Mox fabricam, situm & radices musculorum, variumque in diversis motuum generibus efficiendis agendi modum a capite ad calcem commemoramus, & concisam motus muscularis ab insita vi fibrarum irretabili derivandi ideam tradimus. Deinde a compagine corporis ad viscera & vasa transeuntes, ea primum exponenda suscipimus, ex quorum inoffensa actione vita animalium in integrum pendet; Perlustramus igitur pectoris concamerationem & dissepimenta; cordis constructionem artificiosissimam & pervicacissimum in recipiendo & dispensando sanguine negotium; arteriarum in ventriculis cordis ortum & fabricam, progressionem & in plures truncos propediem ramosissimos divisionem, rapidissimamque in sanguine propellendo & per omne corpus diffundendo vim & in
variis

variis humoribus secernendis ministerium; venarum texturam & dispersionem, atque e toto corporis ambitu in cordis atrii congressum, earumque in sanguine post perfectas secretiones residuo reorbendo & cordi restituendo usum; sanguinis ipsius naturam & mirabilem compositionem; spongiosam pulmonum fabricationem, & asperæ arteriæ cartilagineos ductus, ostium & operculum, eorumque in respirationis officio perfungendo & variis sonis immodulatis excitandis actionem; Cerebri tenerriam pulsam & munimenta valida, animæque brutæ operationes circumscriptas, vel relaxationem; nervorum primariorum origines & multiplices distributiones, sensilissimam vim, & in omnes corporis motus & mutationes imperium vel influxum; immo pretiosissimos sensuum externorum apparatus, atque sedes quibus & ad usum apte & ad incolumitatis custodiam continentur. Hinc ad viscera, quæ nutritionis munere funguntur, progredimur, nimirum: oris caveam & manducationis organa, canalem, qui transitum e faucibus alimentis præbet, fibris muscularibus ditissimum, ventriculos & tubum intestinale, reliquaque viscera & glandulas, quæ ad consummandam ciborum digestionem conferunt, quorum omnium structuram situm & nexum describimus, universam alimentorum per singula stadia transmutationem exprimimus, succique lactei in vasa sanguinea derivationem atque vias subtilissimas detegimus. Postea generationis instrumenta utriusque sexus, doctrinam conceptionis & gestationis phænomena præcipua, paucis adumbramus; & præterea urinæ officinas scilicet renes & vesicam, Lienisque Omenti & glandularum memorabilia exponimus. Ultimum fabricam cutis, qua corpus obtegitur, ejusque velamenta pilosa vel lanæa, frontis ornamenta cornea, & pedum firmamenta ungulata, quorum præprimis exacta cognitio acquirenda est, delineamus.

Supereſt adhuc, ut methodi morbos pecudum per-
 texendi extrema lineamenta ducantur. Summam autem
 in hac materia perſtringenda parſimoniam, ſvadet nobis
 atque jubet paginæ hujus contractio & reſtrictiſſimi limi-
 tes, quare in pauciſſimis jam acquieſcimus, copioſiorem
 hujus ſectionis expoſitionem & ordinationem alia occa-
 ſione præſtituri. Ingreſſum nobis præſtruimus genera-
 liori de morbis eorumque cauſis ſignis & eventibus
 maxime obviis commentatione, qua ſubſtrata diverſa æ-
 gritudinum genera, ſive ab humorum corruptione & pra-
 va indole, ſive a ſolidarum partium vitio vel ſolutione
 protracta, in determinatum quemdam ordinem redigi-
 mus, & ſigillatim ita inveſtigamus, ut ipſa morbi ſpe-
 cies exacte definiatur: ut primaria ejusdem ſedes dete-
 gatur: ut morbi inſignia & notæ fidiffimæ, ex quibus
 in muto animali, cui proprium nec manu nec voce lan-
 gvorem indicare datum eſt, omnis morborum cognitio
 haurienda eſt, accurate exponantur: ut mala ſecundaria
 & gravioreſ acceſſiones, quæ morbo legitimo interveni-
 re ſolent, diligenter conſiderentur: ut cauſæ, quæ mor-
 bos & vitia vel præparant, vel proxime efficiunt, vel
 etiam alunt, ſedulo inquirantur; ut ſtadia ſingula & de-
 curſus morbi univerſus perſpicue determinentur; ut præ-
 ſenſiones eventuum vel prædictiones, qui ancipites & a-
 cutiores morbos conſecuturi erunt, ſaltim probabiliter
 adſtruantur; & ut univerſus vel medicamentorum vel
 instrumentorum atque manuum apparatus, omniſque
 ægrotantium animalium cura apte, cito, tuto
 & radicaliter applicentur.